

BUGU

Dil ve Eğitim Dergisi

BUGU
Journal of Language and Education

3/4, 364-378

TÜRKİYE

www.bugudergisi.com

E-ISSN: 2717-8137

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 03.11.2022

Makale Kabul Tarihi: 09.12.2022

Çelik, A. (2022). Âşık Şenlik'in şiirlerinde Osmanlı'ya bakışı ve devlet anlayışı. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 3(4), 364-378. <http://dx.doi.org/10.46321/bugu.98>

ÂŞIK ŞENLİK'İN ŞİİRLERİNDE OSMANLI'YA BAKIŞI VE DEVLET ANLAYIŞI*

Prof. Dr. Ali ÇELİK

Emekli Öğretim Üyesi celika@ktu.edu.tr ORCID

Öz

Halk şiiri veya âşıklık geleneği başta olmak üzere birçok adla anılan şiir söyleme biçimi, Türk milletinin en köklü sanat dallarından biridir. Bu sanat faaliyetini, kendisine âşık denilen sanatkarlar, başta saz olmak üzere, bir müzik aleti/enstrüman eşliğinde şifahi olarak icra ederler. Halkın içinde yetişen âşıklar, halkın duygu ve düşüncelerinin canlı şahidi ve tercümanlardır. Bu âşıklardan biri de 19. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış olan Âşık Şenlik'tir.

Ardahan'ın Çıldır ilçesinde doğmuş olan Âşık Şenlik 14 yaşında rüyasında bade içmiş ve çevrenin en ünlü âşıklarından biri olmuştur. Kars ve Ardahan'ın Rus ve Ermeniler tarafından işgal edildiği yıllarda yaşamış olan Şenlik'in hayatı işgalcilerle mücadeleyle geçmiştir. Söylediği şiirlerle bir yandan Türk toplumunu bilinçlendirirken bir yandan da toplumun zorluklara katlanma ve dayanma, esarete direnme gücünü zinde tutmuştur. İşgal güçlerinin bütün zorlamalarına karşın, hayatı pahasına olacak olsa bile Osmanlı Devleti'ne bağlılığından taviz vermemiştir. Bu bağlamda bu çalışmada Âşık Şenlik'in Osmanlıya bakışı, nitel bir çalışma olarak literatür tarama ve metin analizi teknikleriyle Âşık Şenlik'in şiirleri esas alınarak metin merkezli olarak incelenmiştir. Çalışmanın amacı Âşık Şenlik'in ve onun şahsında bir âşığın halkın direnme gücünü zinde tutmadaki fonksiyonunu, devletine bağlılığını göstermektir.

Anahtar Sözcükler: Âşık Şenlik, âşık şiiri, devlete bağlılık.

ÂŞIK ŞENLİK'S APPROACH TO THE OTTOMAN AND STATE IN THE POEMS

Abstract

The form of poetry, which is known by many names, especially folk poetry or the tradition of minstrelsy, is one of the most rooted branches of the art of the Turkish nation. Artists who are called in love perform this art activity orally, accompanied by a musical instrument/instrument, especially saz. The minstrels who grew up in the public are the living witnesses and translators of the feelings and thoughts of the people. One of these minstrels is Âşık Şenlik, who lived in the second half of the 19th century.

* Bu makale, 28.07.2007 tarihinde Ardahan Çıldır'da yapılmış olan III. Çıldır Âşık Şenlik Sempozyumu'nda sunulmuş bildirinin gözden geçirilmiş şeklidir.

Âşık Şenlik, who was born in the Çıldır district of Ardahan, drank wine in his dream at the age of 14 and became one of the most famous minstrels of the region. Şenlik, who lived in the years when Kars and Ardahan were occupied by the Russians and Armenians, spent his life fighting against the invaders. While raising the awareness of Turkish society with the poems he sang, the other hand, he kept the society's power to endure and endure hardships and resist captivity. Despite all the compulsions of the occupying forces, he did not compromise his loyalty to the Ottoman Empire, even if it was at the cost of his life. In this context, this study, Âşık Şenlik's view of the Ottoman Empire was examined as a text-centered study, based on the poems of Âşık Şenlik, using literature review and text analysis techniques as a qualitative study. The study aims to show the function of Âşık Şenlik and a lover in his person in keeping the resistance power of the people alive, and their loyalty to the state.

Keywords: Âşık Şenlik, minstrel poetry, loyalty to the state.

Ø. Giriş:

Halk edebiyatı, âşık edebiyatı, âşık şiiri, âşık tarzı Türk şiiri gibi değişik isimlerle andlandırdığımız edebî gelenek Türk milletinin aynı zamanda en köklü ve yaygın geleneklerinden biridir. Bu geleneğin tarihi Türk milletinin tarihiyle başlar. Böyle bir geleneğin temsilcisi olanların tarih denilen zaman tüneline kaybolmamaları her şeyden önce verdikleri eserlere bağlı olarak halk üzerinde bıraktıkları kalıcı etkiler sayesinde olmuştur. Bu tür büyük sanatkarlar zaman geçtikçe her gün biraz daha büyürler. Yılların geçmesi, takvimlerin değişmesi onları unutturamadığı gibi, her geçen gün farklı bir yönleriyle yeniden keşfedilmeleri ünlerine ün katar.

Bugüne kadar binlerce âşık yaşamıştır. Oysa bunlardan isimleri günümüze ulaşmış ve halk üzerinde hâlâ etkili olanların sayısı oldukça azdır. Bunları geçmişten bugünlere taşıyan ne sahip oldukları maddi zenginlikler ne fiziksel özellikler ne sosyal statüleri ne de toplumdaki nüfuzlarıdır; yegâne varlıkları sözlerindeki incelik, zarafet ve güzellik, halkın gönlüne tercüman olmaları ve onlar üzerinde bıraktıkları etkilerdir. Hani “Herkes kaşık yaparmış ama sapını ortaya getiremezmiş.” ya... Herkes söz veya şiir söyler ama ayağı yere basmaz, boşluktadır, en küçük bir etki karşısında uçar gider. Ancak değerini bilenlerin, demini bulanların sözleri kalır. Bu yüzden demiyor mu Yunus, “Söz ola kese savaşı / Söz ola kestire başı / Söz ola ağulu aşı/ Bal ile yağ ede bir söz”

Âşık veya sanatkar halk tarafından anlaşılacak için önce onun duygularına tercüman olmaya çalışır. Yani halkın beklentilerine veya gönlüne hitap etmeye çalışır. Halk tarafından benimsendikten sonra halkı yönlendirmeye başlar. Kendi duygu ve düşüncelerini de eserlerinde yansıtır. Böylece halka halkın diliyle ve gönlüyle hitap etmiş olur ve kabul görür. İşlediği konular ve söyleyişindeki müspet ayrıcalıklarla kalıcı olur. Bu bağlamda yaşadığı çağdan bu yana her gün biraz daha büyüyen âşıklarımızdan biri de Çıldırlı Âşık Şenlik'tir.

Âşık Şenlik, 19. yüzyılın ikinci yarısında Ardahan'ın Çıldır ilçesinde doğmuş ve burada büyümüştür. Çocukluğu, gençliği Çıldır çevresinde geçen Şenlik, genç yaşta bade içmiş ve yetişkinlik döneminde Kars ve Ardahan çevresi yanında Gürcistan, Azerbaycan coğrafyasında da tanınan bir âşık olmuştur. Âşık Şenlik, yaşadıklarına bağlı olarak söylediği şiir ve türkülerle, halkın duygu ve düşüncelerine tercüman olmuştur. Her ne kadar şiirlerinde yöresel ağız özelliklerini kullanmış olsa ve ümmi olduğu söylense de şiirlerinde kullandığı kelime kadrosu ve şiirlerinin muhtevası bakımından çok zengin bir âşıktır. Onun hayatı sanatı ve yaşadığı bölgede hâkimiyeti elinde bulduran Rus ve Ermenilerle mücadeleye geçmiştir diyebiliriz.

Şenlik'i büyük yapan birçok yönü vardır. Ancak biz burada bunlardan biri üzerinde, devletine "Al-Osman"a bakışı ve devlet anlayışı üzerinde duracağız. Merhum Kartarı'nın ifade ettiği gibi, âşıklar sadece saz çalıp türkü söyleyen, nükteli sözlerle halkı eğlendiren, aşk, sevgi ve güzelliklerden bahsedip halkın, bedii his ve duygularını harekete geçiren basit anlamlı bir sanatçı değildir. Ve yine bazı kimselerin düşündüğü gibi âşık, hikâye ve masallar anlatarak halkın vaktini boşa harcatan kimseler hiç değildir. Âşıklar dinleyicisine temizlik, doğruluk, dürüstlük, mertlik, büyüklere saygı, küçüklere sevgi, düşkünlere ve kimsesizlere yardım, misafirperverlik, bilgi ve kültürün önemi, örf, âdet ve geleneklere saygı, yurt ve millet sevgisi ve çeşitli fazilet duygusu aşılayan, düşman karşısında birleşmenin ve yurt savunmasının önemi konularında halkı uyanık olmaya sevk eden kişilerdir (Kartarı, 1977, s. 12-13). Kısaca âşıklar bir milleti millet yapan millî ve manevi değerlerin, yani kültürün en büyük taşıyıcılarıdır.

1. Âşık Şenlik'in Osmanlıya Bakışı ve Devlet Anlayışı:

Âşık Şenlik'in şiirlerine baktığımızda bu özelliklerin hepsini görürüz. "Kırk yıllık kara günler" dediğimiz işgal ve esaret yıllarında düşmanları karşısında her zaman dik durmuş, sözünü hiç kimseden esirgememiştir. Nerede nasıl davranması gerekiyorsa öyle davranmış, esarete hiçbir zaman boyun eğmemiştir. Devletine ve milletine bağlılığını her hâl ve şart altında dile getirmiş, bu tutum ve davranışlarıyla çevresindekilere örnek ve önder olmuştur. 24 Nisan 1877'de Rusların Çıldır ve çevresini işgale başlaması karşısında meşhur "93 Koçaklaması" adlı şiirini söylemiş, bunun çoğaltılarak çevre köylere dağıtılmasını sağlamış (Kırzioğlu, 1958, s. 21), böylece halkı vatanını, milletini, devletini korumaya çağırmıştır.

Şenlik'in işgal yıllarında çektiği sıkıntılar, yaşadığı ve şahit olduğu olaylar bu dönemde söylediği şiirlerinde kendini gösterir. Vatan, millet, devlet (Âl-Osman) ve bağımsızlık konularında söylemiş olduğu şiirlerden onun büyük kahramanlık duygularına sahip bir yurtsever olduğunu anlıyoruz. Aile çevresinden almış olduğu eğitim yanında yaşadığı 93 (1877-78) Türk Rus savaşları dönemi bu duyguların kaynağını teşkil etmiştir. Bu dönemde söylediği dilden dile yayılan koçaklamalarının halk üzerinde büyük etkisi olmuştur. Konu ve tavır bakımından Koroğlu ve Dadaloğlu'nu andıran koçaklamalarının dizeleri millî duygu ve heyecan yüklüdür (Aslan, 2001, s. 68). Bu tür şiirlerinin en çok bilineni "93 Koçaklaması" adlı aşağıdaki şiiridir:

*Ehl-i İslam olan işitsin bilsin
Can sağ iken yurt vermerih düşmana
İsderse uruset ne ki var gelsin
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana*

*Kurşanîf gılcı geyinin donu
Gavga bulutları sardı her yanı
Doğdu koç yiyidin nam alma günü
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana*

*Asger olan bölük bölük bölünür
Sandız mı ki Kars galası alınır
Boz atlar üsdünde kılıç salınır
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana*

*Kavga günü namerd sapa yer arar
Er olan göğsünü düşmana gerer
Cem-i ervâh biznen meydana girer
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana*

*Hele Al Osman'ı görmemiş zorun
Din gayreti olan tedarik görün
At tepin baş kesin kazagı gırın
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana*

*Benasfer'di bilin Urus'un aslı
Orman yabanisi balıhçı nesli
Hınzır sürüsüne dalf kurt misli
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana*

*Şenlik ne durursuz atlara minin
Sıyra gılıç düşman üsdüne dönün
Artacahdır şanı bu Al Osman'nın*

Çağ sağ iken yurt vermeniz düşmana (Alptekin ve Coşkun, 2006, s. 203-204)

Bu şiir hem bir çağrıyı hem de meydan okumayı içerir. Şenlik çağrıyı kendi soydaşlarına yurttaşlarına yaparken, düşmana meydan okuyor ve burada ısrarla vurgulanan can sağ iken yurdun düşmana verilmeyeceğidir. Bu M. Kemal'in "Ya istiklal ya ölüm" emrinin ve Akif'in "Korma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak / Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak" ifadelerinin bir başka şekilde söylenişi değil midir? Öyle ki bu koçaklama, işgal yıllarında Kars ve çevresinin kurtuluşu için mücadele eden koçaklar tarafından ezberlenerek millî marş gibi söylenmiştir.

*Kurşanf gılıcı geyinin donu
Gavga bulutları sardı her yanı
Doğdu koç yiyidin nam alma günü
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana*

Şenlik gerekli hazırlıkları yapıp herkesin savaşa hazır olmasını isterken, "Doğdu koç yiyidin nam alma günü" sözleriyle, düşmana karşı girişilen mücadelede gazilerin kesinlikle zafere erişeceğini ve nam alacağını, ölenlerin ise şehitlik mertebesine yükseleceğini belirterek, savaşı ve yurt savunmasını cazip hale getirmektedir. Şehitlik ve gazilik toplumumuzda en genel geçer toplumsal statülerden biri olup her ikisi de namdır, şandır. Halka manevi mükâfatlar vaat ederek yurdu işgal eden düşmanlara karşı savaşa çağırmaktadır (Aslan, 2001, s. 68).

Asger olan bölük bölük bölünür

Sandız mı ki Kars galası alınır

Boz atlar üstünde kılıç salınır

Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

Düşmanların Kars kalesinin alınabileceğini sanmakla büyük bir yanlış yaptıklarını, oysa buranın boz atlı koruyucuları olduğunu belirtmektedir. Bu ifadede düşmana karşı bir meydan okuma olduğu gibi aynı zamanda bir tehdit ve giriştiği eylemden vazgeçmesi için bir salık/tavsiye de vardır. Zira boz atlıların bizim kültürümüzde ve toplumumuzda çok ayrı bir yeri ardır. Şenlik “Boz atlar üstünde kılıç çalınır” sözleriyle İslamların düşmanlarıyla yaptıkları savaşlarda Boz atlı Hızır’ın yetişerek düşmanları yendiği ve İslamlara zafer kazandırdığı İslami rivayeti işaret etmektedir. Bu savaşta da yine Boz atlı Hızır’ın geleceğini söyleyerek halkın manevi kuvvetini, cesaretini artırmaktadır (Aslan, 2001, s. 68).

Şenlik esaret altında olmasına, iklim ve coğrafyadan kaynaklanan sebeplere bağlı olarak ulaşım imkânlarının oldukça zor olduğu bir bölgede yaşamasına rağmen birçok yeri gezmiştir. Bu gezileri sırf görmek, görmek için yaptığı kanaatinde değiliz. Ayrıca kendisine zorla bir şey yaptırılmak istenmesi karşısında göstermiş olduğu davranışlara baktığımızda kabuğuna sığmayan bir yapıya sahiptir. Pek tabiidir ki bu şartlar altında ve psikolojide bir insan kendisini nasıl hissediyorsa, nereye bağlı görüyorsa şiirlerinde oranın türküsünü söyleyecektir. Şenlik de öyle yapmıştır. En ağır şartlarda ve en olumsuz durumlarda dahi bağlılığını ifade etmekten hiçbir zaman çekinmediği Osmanlı Devleti’ni daima yüceltmiş, duyduğu muhabbeti şiirlerinde işlemekten hiç çekinmemiştir.

Halk serrinden evvel deyip

Vardı Al Osman Al Osman

Dünya bütün münkir olsa

Alır Al Osman Al Osman

Size zengten seda gelir

Bize Hak'tan nida gelir

Her bir ilmi Huda verir

Bilir Al Osman Al Osman

*Koy **Şenlik**'i burdan getsin*

Düşman sözünü yeritsin

Gör ki Mevla'm tahdın yetsin

Alır Al Osman Al Osman (Alptekin ve Coşkun, 2006, s. 234).

Şenlik Osmanlı'ya hiçbir zaman Osmanlı, Osmanlı Devleti veya Osmanlı İmparatorluğu demiyor. Osmanlıların kendilerine hitap ettiği şekilde hep Al-Osman diyor. Bu da onun devletinin yüceliğine ne kadar samimi bir şekilde inandığı, bağlılığını ve yüceliğini nasıl benimsediğini gösteriyor.

Şenlik'in Osmanlıya bakışını ve devletine olan muhabbeti, bağlılığı en güzel ifade eden şiiirlerden biri de Salman Bey ile Turna Tel Hanım hikâyesindeki İstanbul şiiiridir. Şenlik İstanbul'u değil gidip görmek, belki resmini dahi görmemiştir. Ancak Turna Tel Hanım'ın dilinden öyle bir anlatır ki bilmem İstanbul'u görmüş, orada yaşamış kaç âşık veya kaç kişi böyle anlatmış veya anlatabilir. Âşık Şenlik Osmanlı Devleti'ne ve görmediği İstanbul'a sevgi ve hayranlığını Turna Tel Hanım'a şöyle söyler:

*İstanbul'a geldik en sonuncısı
Ağdenizle Karadeniz incisi
Yetmiş iki millet bir de zencisi
Her birinde başka bir adet gördüm.*

*Dersadete geldik ikinci vahtı
İslamın gözdesi devletin takhtı
Orada açılmış Al-Osman bahtı*

*İstanbul'da gördüm ikram izzeti
Âlemde bulunmaz emsal nisbeti
Altun hal sim u zer zevk-i ziyneti
Al-Osman tahdında saltanat gördüm*

*Tahdında zilullah hem sadr-ı azam
On iki vükela cumhur mevcut cem
Kadı müftü vezir ve şeyhulislam
Âdil divan kesen şeriât gördüm*

*Yeddi dağ üsdüne eğledim nazar
Bisdi çar bab gördüm etrafi hisar
Seng-i Fatih Sultan Eyyub'l-Ensar
Makam-ı evliyâ ziyarât gördüm*

*Minareler ser çekifdi havaya
Şeyh meşâyıhlar duruf duvaya
Dilinen vasf olunmaz Ayasofiya
Emr-i Hak'a muti ibadet gördüm*

*Gözelleri cilve satar can alı
Gözleri sürmeli eller gınalı
Mücevver mülveri inci taneli
Fiyeti biçilmez zîğymet gördüm*

*Faya zer hatayî geyinirler has
İstifa dayreli fistanı can fes
Hep alafıranga geyinirler enfes
Hüsnu hüryan likab hub gamet gördüm*

*Düvellerde gemi işler sağı sol
Bütün dar boğazdan gelir geçer yol
Farsî lûgat söyler yetmiş iki dil*

Çarşı bazarında her millet gördüm (Kırzıoğlu, 2000, s. 171-172).

Dinimiz vatan ve milletin korunması ve savunmasına karşı oldukça hassastır. Bu uğurda canını feda edenler, takva yönünden öbür dünyada en yüksek makamlarla ödüllendirilmişler, onlara öldü gözüyle bakılamayacağı kutsal kitabımızda belirtilmiş, kendilerine cennet vaat edilmiş ve peygamberlerle, salihlerle beraber olmakla müjdelenmişlerdir (Bakara, 154; Al-i İmran, 169-171)¹. Öyle ki vatan ve milletin savunulması yani cihad en büyük farzlardan biri olarak kabul edilmiştir (Tevbe: 20, 24, 41, 73, 81, 86; Nisa: 95, Bakara: 218, Maide: 35, Enfa: 74, Tahrir: 9, Ankebut: 6)². Bu uğurda canla başla çalışan, mücadele eden kahramanların etrafında birçok hikâye teşekkül etmiştir. Bu hikâyeler yazılı ve sözlü eserlerde işlenerek yeni yetişen nesillerin de ataları gibi olmaları, gerektiğinde devletleri, milletleri ve vatanları için can ve mallarıyla mücadele etme ruhuyla yetişmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Böyle ortamlarda yetişen biri olarak Şenlik'in de şiirlerinden bu duygu ve düşünceleri bol bol işlediğini görmekteyiz.

Devlet en büyük varlığımız ve kutsallarımızdan biridir. Onu korumak ve elde etmek için gerektiğinde canımızı malımızı gözümüzü kırpmadan veririz. Hiçbir dünya malı için yapmayacağımız fedakârlığı devlet için yaparız. Çünkü bizim toplumumuzun en büyük sigortasıdır. Her şeyin başı devlettir. Devlet insana özgürlük, mal, mülk, ana baba, evlat vs. her şey verebilir. Ama bunların hiçbiri devleti veremez. Lakin devletin olması için de vatan olması gerekir. Ocak tütmüyorsa nasıl evden söz etmemiz mümkün değilse, vatanımız yani üzerinde yaşayabileceğimiz bir toprağımız yoksa devletten de söz etmek mümkün değildir. Bununla birlikte devlet babadır, anadır. Nasıl ki beşerî hayatta babanın olmaması birçok sorunu, hatta yuvanın dağılması sonucunu doğuruyorsa devletin olmaması da toplum için aynı sonucu doğurur. Bu yüzden devlet anlayışımız ebed-müddet yani ilelebettir. Bu şuura en iyi vakıf olanlardan biri şüphesiz Âşık Şenlik'tir. Doğup büyüdüğü baba ocağı, ana yurdu, ata yurdu işgal edilmiş, kendi topraklarında esir hayatı yaşamıştır. Her ne kadar bedeni özgür olsa da ruhu

¹ <http://kuranfihristi.net/ayetleri/cihad>

² <http://kuranfihristi.net/fihrist/%C5%9Fehitlik>

esaret altındadır ve bundan kurtulmak için her daim çırpınır durur. Sazıyla sözüyle etrafındakileri harekete geçirmek için gerektiğinde canını bile gözü kırpmadan ortaya koyuverir.

Kars ve Ardahan'ın Çarlık Rusya'sının himayesine bırakılması ile ilçelere askerî kaymakamlar atanır. Çıldır'a atanan Andon, çıkardığı tamim ile tüm köylerde düğün ve eğlenceleri yasaklarsa da köyler eski âdetlerini sürdürürler. Durumu öğrenen Karabağ Ermeni'si Andon bir gün bir grup askeri ile Köğas köyüne gider. Köyde eğlence ve düğün vardır. Şenlik de oradadır. Andon sinirli biçimde Şenlik'e çatar ve Çarlık Rusya'sının Osmanlı Devleti'nden daha güçlü ve üstün olduğunu söyleyerek onu tahrik eder ve cevabını bekler. Amacı öldürmek için fırsat bulmaktır. Âşık Şenlik, ölümden dahi korkmadığını söyleyerek, "Âl-Osman'ı isterem" şiirini söyler ve Andon da cesareti ve dürüstlüğü karşısında Şenlik'i bağışlar (Şahin, 1983, s. 123).

Hulus-i kalbimden bilsen fikrimi

Men Allah'dan Al Osman'ı isderem

Merhamet sahibi İrahmi Gani

Nesl-i mürsel hükm-i hanı isderem

Süleyman mülkünde berkarar duran

Muhammet vekili makamı nurân

Hıfşının ezberi ayet-i Kur'an

Selavatla ol Süphan'ı isderem

Sultan Hamit hanım şahlar serveri

Dilinde selavatı zikr-i ezberi

Kaf'dan Kaf'a zır-ı zeminden beri

Hükmetmeye birce onu isderem

Emr-i Hak yedinden çekilmiş kalem

Varmış bir ettiğim yetişdi belam

Hükümünde saltanat adline âlem

Divanında şevket şanı isderem

Gamgündür Şenlik'in gönlünün şadı

Hiç aklımdan çıkmaz Al Osman adı

Gidifdir dünyanın lezzeti tadı

Mahşer günü bir mekâmı isderem

Payıdâr olmaz zalım

Yiyide neyler ölüm?

İşde boynum sal kılıç

Doğruyu söyler dilim (Alptekin ve Coşkun, 2006, s.222-223)

“Elviye-i selase” denilen Kars, Ardahan, Batum sancakları 93 (1877-1878) Türk Savaşı sonucunda savaş tazminatı olarak Rusya'ya bırakılır.³ Yaşadığı toprakların devleti tarafından bir başka devlete savaş tazminatı olarak verilmesine bile Âşık Şenlik gönül koymaz. O devletine ve milletine kayıtsız şartsız tam bir teslimiyetle bağlıdır.

93 Kavgası Destanı şiirinde Çıldır'ın düşman tarafından nasıl işgal edildiğini, çekilen sıkıntıları, yapılan zulümleri bir bir anlattıktan sonra en son dörtlüğünde bunların hepsini bir tarafa bırakıyor, Osmanlının şad gününü duyanda bütün ehl-i İslam'ın gönlünün şad olduğunu söylüyor. Yani işgal ve esaret altında olmalarına rağmen kendilerini tabi hissettikleri devletin iyi olduğunu duyduklarında, kendi dertlerini unutuyorlar ve mutlu oluyorlar.

Sefil Şenlik gam donunu giyende

Celallanîf arşı kürşü sayanda

Al Osman'ın şad gününü duyanda

Ehl-i İslamlar'ın gönlü hoş oldu

Âştıh der amanım var

Ahdım var peymanım var

Bu âh Urus'a galmaz

Gurtuluş gümanım var (Alptekin ve Coşkun, 2006, s. 256)

Şenlik'in şiirlerinde işlediği millî unsurlardan biri de vatanıdır. Vatan, üzerinde yaşanan topraktır. Fakat bu sıradan bir toprak değildir. Bir milletin toplumsal hayatında vatan – coğrafya – kültür münasebetinin mühim bir yeri vardır. Çünkü bir milletin yaşadığı coğrafya vatanı, o vatan üzerinde yüzyılların birikimi ile meydana getirdiği millî değerleri de kültürüdür (Şenler 1997, s. 163). Bu itibarla bir toprağın vatanlaşmasında yapılan her şeyin, yaşanan bütün hatıraların büyük bir önemi vardır. Ancak bu şekilde her köşesine maddi-manevi hatıralar sinmiş bir toprak vatanlaşabilir. Vatan, o milletin üzerinde yaşamış olduğu maceranın, mazinin, yani tarihin şahidi olan topraktır (Şenler, 1997, s.164).

Yahya Kemal'in belirttiği gibi gücünü kendi varlığından, ceddinden ve tarihinden alan büyük milletler başlarına gelen her kötü olayı ve faciayı atlatabilirler (Şenler, 1997, s. 167; Özbalcı, 1985, s. 24). Şenlik bunun farkındadır. Bunun için de esaret altında olmasına rağmen ısrarla millî konuları işleyerek çevresindekileri harekete geçirmeye çalışır ve bunu da başarır.

Şenlik, vatan toprağını nasıl bir bütün olarak görüyorsa savunulmasını da yekvücut olarak görüyor. Ermenilerin “Can fida” adlı fedai teşkilatının başkanını korkutma için yazdığı şiirde (Kırzioğlu, 2000, s. 169-171) yurdun her tarafından askerleri onun üzerine göndermek için çağırıldığını bildiriyor. Bu vatanın ve milletin birliğinin bütünlüğünün en açık göstergesidir. İnsan vücudunun neresi acısa canı oradadır. Vatanın neresi tehlike altındaysa orayı savunmak

³ https://tr.wikipedia.org/wiki/93_Harbi

tüm yurt insanına düşer. Şenlik Vağarşak Ağa'ya korku vermek için yurdun her tarafından insanları kurtuluşa çağırdığını ve üzerine göndereceğini belirtirken bizlere de bir mesaj veriyor. Bunları söylerken Şenlik ne komutan ne vali ne çete reisi vs.dir. Sadece vatan ve milletin bağımsızlığına, bölünmez bütünlüğüne gönül vermiş bunun için elinden geleni yapmaya çalışan bir sanatkar, bir vatandaşdır. Vatani, milleti ve devleti bölünmez bir bütün olarak gören Şenlik'in bu düşüncesi etrafında yazdığı ve düşmanlarına gözdağı verdiği destan şöyledir:

Millet kumandanı Vağarşak Ağa

Sabreyle başına gör neler gelir?

Yığılsan başına bir bölük dığa

Deme ki onnardan bir hüner gelir

Uyma can fidaya o kahdağana

Bir gün şehrini verir talana

Ne Bakü'ye benzer ne de Şirvan'a

Hazır ol üsdüne yüz bin er gelir

Sene herze veren can fida puştur

Bu fundun ahırını vallahi boşdur

Müslüman deyilen goç oğlu goçdur

Ey bil ki bu meydan sene zor gelir

Şüregel sancağı yalnız galıfı

Ağ Baba bu işe müşdağ olufdu

Bin beş yüz Çıldırlı hazır gelifdi

Geçif baş u kannan ser-be-ser gelir

Kazak Borçalı'da dava düzerler

Teke'ye Türkmen'e kağız yazarlar

Onlardan ceng günü üsden azarlar

Biri bin adama barabar gelir

Tel çekerem Lezgi tamam gelirler

Böyüh küçüh demez kelle alırlar

Bu cihana hemen tufan sanırlar

O zaman başına dünya dar gelir

*Baku'de oturan bir yüce nişan
Desdigir eylesin ol Gani Süphan
Takızâde Zeynel bir Hanoğluhan
Yanında gulları mutasar gelir*

*Bir kağız yazmışam Celal-ı Kürd'e
O zaman cavap ver merdoğlu merde
Sehsen bin pür silah tamam bir yerde
Yeriyip Kürdisdan küllü var gelir*

*Yazmışam Şavşat'a hem Acara'ya
Camal Bey el goydu bu macaraya
Gelif Ahıska, Posof bir araya
Baş goyuf bu yola ne ki var gelir*

*Al Osman devleti padişahımız
Evvel Allah sora o penahımız
Çekdirer gılcı açar râhımız
Emreder esgere çoş verir gelir*

*Vali vilayetten gelir cavabı
Onnarın da men olmuşam sebebi
Aynalı tûfengin yokdur hesabı
Elli milyon fişeng hem gatar gelir*

Şenlik 'em sığındım yardımçım Allah
Dinimiz Muhammet Elhamdulillah
Ağam Şah-ı Merdan ol Veliyullah
Çekif Zülfikâr'ı şir-i ner gelir (Alptekin ve Coşkun, 2006, s. 247-249)

Şenlik vatan kavramını sadece ülke toprağı olan vatan için işlememiştir. O gurbete çıktığı zamanlarda doğup büyüdüğü Çıldır'ı da vatan olarak nitelendirmiş, buradan ayrı kalmanın verdiği acıyı mısralarında dile getirmiştir.

*Sefil Şenlik aha düşüb aşk ucunnan zardadı
Ol Huda'nın bir nişanı en ipdida murdadı
Can gurban olsun Çıldır'a edep erkan ordadı
Diyar-ı gurbet ellerde gadir bilen görmedim (Alptekin ve Coşkun, 2006, s. 116/3).*

Yıgılın ahbablar yâran yoldaşlar

Gamlı gönüm vatanından yâd oluf

Kahbe feleyh meni sürgün eğledi

Dostlar ağlar düşmanlarım şad oluf (Alptekin ve Coşkun, 2006, s.143/1)

Çıldır'ı anlatan bir başka şiiri ise Çıldır'dan kazaya sürgün edildikten veya gurbette olduğu günlerde yazmış olduğu "Gördün mü" redifli bir şiiridir. Burada Çıldır'ın güzelliklerini ve oraya olan özlemini dile getirir. Şenlik'in vatanını savunmak için yazdığı şiirlerde ne kadar hamasi bir eda hakimse, doğup büyüdüğü topraklara, Çıldır'a özlemini dile getirdiği şiirlerde o derece duygusallaştığını görüyoruz.

Çıldır kazasından gelen befadar

Söyle gardaş bizim eli gördün mü

Seyraguflar ne hayalnan dolanır

Dal gerdanda siyah teli gördün mü

Ne hoş olur bizim elin güzeli

Fehmi hoştu hemde lebi menzili

Üsküfün eydirif başı gozalı

Nazik beden ince beli gördün mü

Pekreşen'de vardı Abdullah Ağa

Sedirler başında benziyer dağa

Ferec Ağa kimi cenge durmağa

Kılıç kabzasında eli gördün mü

Şiviloğlu Daşdan meclis muhtarı

Vezirler yanında var ehtibarı

Arz eyleyif gelse bu yana sarı

Sadık kulda ehtibarı gördün mü

Sedayı rüyada görüftü piri

Çok çekif sevdayı namusu arı

Muradoğlu Ali gözümün nuru

Molla Rifki Cazı Feli gördün mü

Kurban Efendi di gümrük memuru

Mevla ona versin uzun ömürü

Meskeni Kenarbel Çamdıra köyü

Din uğrunda sadık kulu gördün mü

Karakale'de var çok koçyiğitler

Onlardadı namus gayret bütin ar

Kadir Hıms Veli Hacı Yahyalar

Muhabbetli şirin dili gördün mü

Karahaliloğlu bir ocakzade

Deli Nebi salıf dünyaya sede

Şenlik'e verifti Hikmet-i Hüda

Kudretinden akan seli gördün mü (Alptekin ve Coşkun, 2006, s. 265-266)

Şenlik'in şiirlerinde bu tür duyguları işlemede elbetteki yaşadığı dönemde bu yörede özellikle dış sebeplere bağlı olarak yaşanan sosyal ve siyasal olayların etkisi çoktur (Makas, 2000, s. 199). Bununla birlikte her ne kadar ümmî olduğu kabul edilse de ailesinden ve çevresinden almış olduğu dinî eğitimin (Kırzioğlu, 2000, s. 162) ve içinde yetiştiği âşıklık geleneğinin onun vatan, millet ve devletle ilgili temaları çok başarılı bir şekilde dile getirmesini sağladığını söyleyebiliriz.

Sonuç:

İnsanların topluca reaksiyon göstermesini sağlayan unsurların başında inançları ve toplumsal değerleri gelir. Türkler, millî ve manevî değerlerine karşı en duyarlı toplumlardan biridir ve manevî değerlerimizle millî değerlerimiz birbirini besler, destekler niteliktedir. Dinimizin toplum içinde en öne çıkardığı hususlardan birçoğu vatan, millet ve devletle ilgilidir ki bunlar aynı zamanda millî değerlerdir. Vatanınız yoksa devletiniz yok demektir. Devletiniz yoksa milletiniz özgür değildir. Özgür olmayan bir milletin hiçbir güvenliği (can, mal, namus vs.) garanti altında olmadığı gibi, dinî sorumluklarını da hakkıyla yerine getiremez. Bazı ibadetlerin yerine getirilebilmesi doğrudan özgürlükle bağlantılıdır. Bundan dolayıdır ki İslam dinine mensup bir toplum başka bir toplumun esareti altında kalmışsa, orada yaşayanlara düşen ilk vazifelerden biri bağımsızlıklarını elde etmek için canları ve mallarıyla çalışmaktır. Bu bölgenin (Kars-Ardahan-Iğdır) halkı bunu en çok yaşayan dolayısıyla en iyi bilenlerdir. Böyle bir ortamda yetişen ve toplumunun temsilcisi durumunda olan Şenlik'in de şiirlerinde vatan ve millet duygularını, devlete bağlılığını sürekli dile getirmesi aldığı eğitimin ve yaşadıklarının bir sonucudur. Bu arada şunu da göz ardı etmemek gerekir. Şenlik kendinin toplumdaki sorumluluğunun ve üzerine düşen misyonun fevkalade farkındadır. Gereken yerde gözünü kırpmadan icabında ölümüyle sonuçlanacak hamleleri yapmaktan hiç çekinmemiştir. Bu tür davranışlar herkesin her zaman yapabileceği şeyler olmayıp ancak ve ancak kahramanların göstereceği davranışlardır. Bu sebeple Şenlik sadece büyük bir âşık değil aynı zamanda büyük bir kahramandır.

Kaynaklar

- Alptekin, A. B. ve Coşkun M. N. (2006). *Çıldırılı Âşık Şenlik divanı (hayatı, şiirleri, atışmaları ve hikâyeleri)*. Ankara: Çıldır Belediyesi yayınları.
- Aslan, E. (2001). *Çıldırılı Âşık Şenlik (hayatı-şiirleri-karşılaşmaları-hikâyeleri)*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Yayınları.
- Kartarı, H. (1977). *Doğu Anadolu'da âşık edebiyatının esasları*. Ankara:
- Kırzioğlu, M. F. (1958). *Edebiyatımızda Kars II*. İstanbul: Işıl Matbaası.
- Kırzioğlu, M. F. (2000). Çıldırılı Âşık Şenlik (1853-1912)'te vatan ve millet duyguları. *Âşık Şenlik Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 161-173.
- Makas, Z. (2000). Âşık Şenlik'in Borçalı seferi. *Âşık Şenlik Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 199-213.
- Özbalcı, M. (1985). Yahya Kemal'in II. Meşrutiyetten sonra gelişen edebiyatımızdaki yeri, *Milli Kültür Mec*, 51, 24.
- Şenler, Y. (1997). *Kültür ve edebiyat dair görüşleriyle Yahya Kemal*. İstanbul: Ötügen Yayıncılık.

https://tr.wikipedia.org/wiki/93_Harbi Erişim tarihi: 01.011.2022

<http://kuranfihristi.net/ayetleri/cihad> Erişim tarihi: 01.11.2022

<http://kuranfihristi.net/fihrist/%C5%9Fehitlik> Erişim tarihi: 01.11.2022

Extend Abstract

Minstrel poetry is one of the oldest and most widespread traditional art branches of the Turks. The basis of the art of minstrelsy, which is performed by artists called poets or minstrels in the Anatolian field, is based on improvising poetry accompanied by a musical instrument. After the 20th century, female representatives of the art, which was mostly performed by men, were also trained. Some of these minstrels have established a throne in the hearts of the people with the poems and folk songs they sang. One of such powerful breaths of Turkish folk poetry is Çıldırılı Âşık Şenlik, who lived in the second half of the 19th century.

Âşık Şenlik was born in the Çıldır district of Ardahan at the beginning of the second half of the 19th century, drank wine at the age of fourteen, developed his art and science with the education he received from his family and the masters around him. recognized in neighboring countries. Şenlik, who lived in the geography where he was born until the end of his life, has been full of pain in the full sense of the word.

The years in which Âşık Şenlik lived are the years when Kars and Ardahan environs were occupied by Russians and Armenians, and what the people call the "black days of forty years". Although Şenlik, who lived in such an environment, felt the pain of occupation and captivity both physically and spiritually, nothing could extinguish the fire of freedom in his soul. Even though the lands he lived in were occupied, he never gave up his loyalty to the Ottoman state, and even in the most difficult times, he always worked on his national and spiritual values, freedom, and loyalty to the state in his poems

Şenlik's most well-known poem, in which we see the attitude towards the Russian and Armenian invaders most clearly and guides his people about how they should behave towards the invaders mentally, physically, and spiritually, is poem 93 Epic Poetry below.

Let the people of Islam hear and know

We do not give a homeland to the enemy while he is alive

Let the Russians come if they want

We do not give a homeland to the enemy while he is alive

Âşık Şenlik has openly expressed his sincere feelings and thoughts on issues such as freedom, and loyalty to his state and nation, without fear of anyone, even in environments where his life is at stake. We can see this situation in the poem with “I want” redif, which is spoken against the request of the Armenian-origin Çıldır district governor Andon, who forbids weddings and entertainment in the villages, to praise Russia.

If you sincerely want to know what's in my heart

I ask Allah for Al Osman

The merciful is very merciful

I want the ruling of the khan from the descendants of the prophet

.....

It won't be forever cruel

What death to the warrior?

Let's my neck, hang my sword

I speak the truth

The minstrels who grow up in the public become the interpreters of the feelings and thoughts of the people in all kinds of negative and negative events experienced by the people. In times of peace, they entertain the people with their poems and songs on happy and blessed days of the people. In addition, according to their place, national and spiritual themes such as cleanliness, honesty, honesty, hard work, bravery, protection of the environment, love of people and animals, benevolence, generosity, hospitality, homeland, flag, love of the state, and homeland, devotion to religious values and respect They call on the people to be sensitive and vigilant about values. The minstrels are the people who unite the people against the enemy on issues such as the occupation of the homeland and the enslavement of the nation, awaken the people on the importance of freedom and homeland defense, and bring the people together by gathering them around the same feelings and thoughts. Although Âşık Şenlik lived in an occupied environment and these lands were given to Russia for forty years as war reparations by the state, he never gave up his love for his state and his spiritual devotion to it.

